

ОКРЕМІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

CERTAIN PRINCIPLES OF INTERACTION BETWEEN THE INVESTIGATOR AND OPERATIONAL UNITS DURING THE INVESTIGATION OF COLLABORATIVE ACTIVITIES

Скічко І.А., аспірант кафедри кримінального процесу
Національна академія внутрішніх справ

У статті розглядаються окремі засади взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування колабораційної діяльності, яка є однією з найбільш суспільно небезпечних форм злочинів в умовах збройної агресії проти України. Проаналізовано нормативно-правові акти, що регулюють повноваження слідчого та оперативних працівників, а також форми й методи їхньої співпраці. Особливу увагу приділено застосуванню негласних слідчих (розшукових) дій, оперативного супроводу, документування злочинної діяльності та забезпечення національної безпеки. Окреслено ключові принципи взаємодії: законність, конфіденційність, оперативність та злагодженість. Висвітлюється роль координації дій у запобіганні втечі або знищенню доказів колабораційної діяльності. Успішне розслідування колабораційної діяльності неможливе без тісної та чітко регламентованої взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. Від злагодженості їх дій залежить не лише результат кримінального провадження, а й національна безпека загалом.

Ключові слова: взаємодія, колабораційна діяльність, кримінальний процес, досудове розслідування, відбиття збройної агресії, криміналістика, криміналістична характеристика, правове регулювання, доказування.

The article examines certain principles of interaction between an investigator and operational units during the investigation of collaborative activity, which is one of the most socially dangerous forms of crimes in the context of armed aggression against Ukraine. The regulatory legal acts regulating the powers of the investigator and operational employees, as well as the forms and methods of their cooperation, are analyzed. Particular attention is paid to the use of covert investigative (search) actions, operational support, documentation of criminal activity and ensuring national security. The key principles of interaction are outlined: legality, confidentiality, efficiency and coherence. The role of coordination of actions in preventing escape or destruction of evidence of collaborative activity is highlighted. A successful investigation of collaborative activity is impossible without close and clearly regulated interaction between the investigator and operational units. Not only the outcome of the criminal proceedings, but also national security in general depends on the coherence of their actions.

Key words: interaction, collaborative activity, criminal process, pre-trial investigation, repelling armed aggression, forensics, forensic characteristics, legal regulation, evidence.

Постановка проблеми. Загальновідомим є те, що під час війни з усіх кримінальних правопорушень злочини проти національної безпеки є найбільш згубними, адже вони за своєю сутністю є посяганнями на державну безпеку, обороноздатність, незалежність, конституційний устрій держави, які під час збройного конфлікту знаходяться під особливою загрозою. Зокрема, з початком повномасштабного вторгнення Росії на території України постала необхідність доповнити їх список. Одним з доповнень, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 03.03.2022 р. стала колабораційна діяльність. Наразі питання колабораціонізму є новим для національного кримінального законодавства, що обумовлює актуальність цієї теми у наукових колах [1]. З початком повномасштабної російсько-української війни як ніколи актуалізувалась проблема доказування злочинів, пов'язаних з колабораційною діяльністю. Адже як виявилось на території України здійснюють колабораційну діяльність не тільки російські агенти, але й наші співвітчизники [2]. Відповідно основним обов'язком органів Національної поліції України та Служби безпеки є швидке розслідування колабораційної діяльності, що неможливо без ефективної та злагодженої взаємодії всіх правоохоронних органів України, що зумовило **актуальність обраної теми.**

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним проблемам, пов'язаним з питанням взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування колабораційної діяльності, приділяли увагу відомі вітчизняні вчені в різних галузях, зокрема як: С.Є. Абламський, С.П. Баладига, О. М. Бандурка, Т.С. Батраченко, О.П. Бойко, Г.Ю. Бондар, А.Л. Дудніков, О.В. Захарченко, Б.І. Кішак, О.Ф. Кобзар, В.А. Колесник, І.Р. Курилін, Ю.В. Лук'яненко, П.В. Немировська,

А.А. Патик, В.В. Рогальська, М. Ю. Романов, В.Г. Севрук, І.А. Скічко, В.М. Стратонов, О.І. Хараберюш, Н.П. Черняк, А.О. Шаповалова, В.Ю. Шепітько, О.О. Юхно тощо.

Мета статті – є висвітлення особливостей взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування колабораційної діяльності.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Одним із наслідків повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну стало різке зростання кількості воєнних злочинів. Майже будь-яка діяльність осіб-громадян України, пов'язана зі співпрацею або підтримкою окупантів, може розцінюватися, як колабораційна діяльність, і каратись позбавленням волі, в тому числі: передача окупантам матеріальних ресурсів; провадження господарської діяльності у взаємодії з державо-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території; добровільне зайняття працівником посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій у незаконних органах влади окупантів; добровільне зайняття посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених окупантами; участь в організації та проведенні незаконних виборів або референдумів, організація та проведення заходів політичного характеру; здійснення інформаційної діяльності, спрямованих на підтримку держави-агресора, активна участь у таких заходах. [3]. Відповідно для ефективного розслідування колабораційної діяльності необхідна постійна взаємодія всіх правоохоронних органів.

Взаємодія в будь-якому досудовому розслідуванні є невід'ємною складовою результативного та швидкого процесу притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили злочин. Відповідно, цей процес має бути досліджений якомога більш якісно та структурно, що дозволить, окресливши його зміст, виокремити неточ-

ності й прорахунки, що пов'язується з ним, пропрацювати їх врегулювання та забезпечити дотримання прав і свобод людини та громадянина в цьому процесі [4]. Категорію «взаємодія» стосовно протидії злочинності досліджує і кримінологічна, і кримінально-процесуальна, і криміналістична, і оперативно-розшукова. Зміст цієї категорії лише конкретизується щодо специфіки кожного зазначеного різновиду діяльності. Удосконалення взаємодії між правоохоронними та контролюючими органами в протидії злочинам проти власності визнають одним з пріоритетних завдань боротьби зі злочинністю [5].

Попри відсутність в КПК України визначення поняття «взаємодія», проведений аналіз законодавства та наукової літератури дав змогу зробити висновок, що під взаємодією органів досудового розслідування з іншими підрозділами органів Національної поліції при розслідуванні та розкритті кримінальних правопорушень, потрібно розуміти визначену законодавством узгоджену діяльність працівників органів Національної поліції щодо здійснення оперативно-розшукових, слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, для своєчасного розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, а також з метою ефективного вирішення інших завдань кримінального судочинства [6; 7].

Так, В. Шепітько визначає взаємодію як процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їх взаємозумовленість і зв'язок [8, с. 42].

Я. Ю. Кондратьєв визначає взаємодію як основу інформаційного забезпечення діяльності конкретного оперативного підрозділу та створення належних умов для його роботи [9].

А. Михайличенко підкреслює, що значення взаємодії полягає в тому, що мету боротьби зі злочинністю, яка стоїть перед системою органів внутрішніх справ, можна досягнути лише спільними й узгодженими зусиллями різних органів, служб і підрозділів, які різняться за своїми конкретними завданнями, функціональними обов'язками, організацією та способом дії [10, с. 26–32].

Г. Ю. Бондар у дисертаційному дослідженні «Правове забезпечення взаємодії слідчих правоохоронних відомств у кримінальному судочинстві України» доходить висновку, що взаємодія є там, де наявний спільний інтерес, а тому під час розслідування злочинів взаємодія існує між правоохоронними органами, так як вони мають одну мету – розкриття та розслідування злочинів [11].

Натомість В. А. Колесник з приводу особливостей працівників правоохоронних органів зазначає низку положень. Зокрема, акцентує, що взаємодія має організаційні й кримінально-процесуальні аспекти, якщо в окремих випадках можуть здійснюватися узгоджені дії під час участі оперативних співробітників у проведенні окремих слідчих дій і це буде спільною діяльністю слідчого й оперативного працівника, то участь слідчого в проведенні оперативних заходів виключена. Але якщо такі оперативні заходи будуть здійснюватися з метою виконання узгоджених завдань у поєднанні з процесуальними діями, то, попри відсутність спільності дій оперативного працівника і слідчого, питання взаємодії матимуть місце. Тому у взаємодії оперативних і слідчих підрозділів слід зосереджувати увагу не на спільності, а на узгодженості дій слідчих та оперативних підрозділів, якщо такими діями розв'язується виконання спільних чи взаємовигідних завдань. Проте за певних обставин взаємодія матиме прояв саме в спільних діях і лише в межах повноважень, наданих слідчому та оперативному співробітнику [12].

Авторитетний дослідник О. Юхно вважає, що взаємодія передусім є правовою комунікацією спеціально уповноважених і адміністративно незалежних одне від одного суб'єктів, які спрямовують свої зусилля на досягнення спільного результату в спосіб реалізації повноважень,

застосування форм, методів і способів, що не суперечать закону та властиві кожному такому суб'єкту індивідуально [13].

Наприклад, О. О. Юхно, С. Є. Абламський та Ю.В. Лук'яненко під взаємодією пропонують розуміти організаційну форму діяльності двох і більше осіб, яка спільно узгоджена та регламентована законами й іншими відомчими нормативно-правовими актами, і спрямована на досягнення завдань конкретного кримінального провадження [14].

Характеризуючи сутність взаємодії слідчого та інших суб'єктів розшуку, В. М. Стратонов та О. М. Захарченко зазначають, що вона передбачає спільні зусилля в розкритті та розслідуванні злочинів, шляхом поєднання методів і засобів, притаманних їм за чіткого розмежування повноважень органів досудового слідства й дізнання. Проте саме єдність завдань є основою їхніх взаємовідносин, важливою теоретичною основою взаємодії, що повинна бути активною та продовжуватися до розкриття кримінального правопорушення. При цьому кожен учасник взаємодії несе персональну відповідальність за свої дії [15]. Відповідно, основним обов'язком правоохоронних органів є своєчасне виявлення та швидке розслідування колабораційної діяльності.

У зв'язку із чим слід звернути увагу на те, що слідчо-оперативна взаємодія в досудовому розслідуванні незаконного перешкоджання реалізації права громадян збиратися мирно полягає в наданні в установленому Кримінальним процесуальним кодексом України доручень у конкретних кримінальних провадженнях з урахуванням обсягу й складності слідчих (розшукових) дій, які необхідно провести [16].

Авторитетний вітчизняний криміналіст-процесуаліст В. Шепітько визначає декілька видів взаємодії слідчого в досудовому розслідуванні, а саме: 1) зі співробітниками оперативних підрозділів у роботі за конкретним кримінальним провадженням; 2) з прокурором (зокрема зворотна взаємодія прокурора зі слідчим); 3) з експертами та спеціалістами; 4) з представниками державних служб; 5) зі слідчим суддею (у тому числі тристороння взаємодія слідчого судді, прокурора, слідчого); 6) з громадськими формуваннями [17, с. 17–18].

Відповідно оперативні підрозділи НП України під час протидії будь-яким злочинам, взаємодіють із іншими органами НП України, а саме з: органами досудового розслідування (слідчими підрозділами поліції), оперативними підрозділами кримінальної поліції (карним розшуком, оперативною службою, оперативно-технічною службою, внутрішньою безпекою, кіберполіцією, міграційною поліцією (боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми), захисту інтересів суспільства і держави, стратегічних розслідувань, кримінального аналізу, боротьби з наркозлочинністю), інформаційно-аналітичної підтримки, організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування, підрозділами поліції превентивної діяльності, відділом організації кінологічної діяльності, відділом контролю за обігом зброї, патрульною поліцією та поліцією охорони тощо [18].

До процесуальних форм взаємодії, які найчастіше використовуються в процесі розслідування правопорушень та прямо чи опосередковано зазначаються в КПК України, варто віднести: – надання слідчим доручення проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідному оперативному підрозділу; – надання оперативними підрозділами допомоги слідчому при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій; – право слідчого доручати оперативному підрозділу виконання заходів забезпечення кримінального провадження; – право слідчого доручати оперативному підрозділу встановлення місцезнаходження підозрюваної особи, яку оголошено в розшук [19; 18].

Взаємодія між слідчими й оперативними підрозділами здійснюється в таких непроцесуальних формах: 1) обмін інформацією. Це основна форма взаємодії, створює реальні основи для ефективного розслідування кримінальних правопорушень. Своєчасне надходження інформації взаємодіючим сторонам має вирішальне значення для успіху оперативних заходів і слідчих (розшукових) дій. Інформація, що передається, має бути об'єктивною. Якщо вона викликає сумнів, її слід перевіряти. 2) спільне обговорення думок, пропозицій, висновків за матеріалами провадження і з питань взаємодії. Для вироблення єдиної позиції з того чи іншого питання слідчий і оперативний працівник зазвичай вдаються до спільного обговорення ситуацій, що склалися у провадженні. При цьому добиваються взаєморозуміння та узгодженості дій, уточнюють питання про межі використання оперативної інформації і можливої тактики зашифрування джерел її отримання, уточнюють роль кожного учасника слідчої (розшукової) дії. 3) спільне планування. Ця форма взаємодії заснована на повній поінформованості один одного про матеріали, що є у своїх підрозділах. У процесі спільного планування кожна зі сторін знайомиться з інформацією і на цій основі відпрацьовує план слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, визначають шляхи, засоби і способи їхньої реалізації, погоджують час і місце спільних дій тощо. Така форма взаємодії додає спільній діяльності цілеспрямований і більш організований характер. 4) спільна участь у проведенні окремих слідчих (розшукових) дій. Така необхідність може виникати під час проведення огляду місця події, обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, слідчого експерименту [19; 20].

О. Бандурка звертає увагу на те, що процесуальні дії слідчого чи органу дізнання, прокурора чи суду є основними, вони складають основу слідства і судового розгляду справи, а оперативно-розшукові заходи є допоміжними, забезпечуючими; але саме їх застосування може мати вирішальне значення для виявлення, розкриття, розслідування та припинення злочинних дій [20, с. 126-127].

На думку А. Патики, сутність взаємодії слідчого з оперативно-розшуковими підрозділами полягає у: цілеспрямованості; специфічності компетенції суб'єктів; узгодженості цілей діяльності за місцем, часом і метою; спільності планів; завчасно спланованому процесі проведення кон-

кретних слідчих дій та оперативно-розшукових заходів; діях зазначених суб'єктів, що спрямовані на забезпечення введення оперативно-розшукової інформації у кримінальне судочинство за допомогою процесуальних засобів шляхом проведення відповідних слідчих дій та прийняття процесуальних рішень [21, с. 36-37].

І. Єрьоменко зауважує, що взаємодія між прокурором і слідчим полягає у вирішенні нагальних питань щодо розслідування кримінальних проваджень, зокрема щодо складання плану досудового розслідування конкретного кримінального правопорушення, узгодження черговості слідчих (розшукових) дій, обміну оперативно значущою інформацією, а також спільного аналізу здобутих доказів і визначення подальшого напрямку розслідування. Причому за допомогою планування забезпечується повнота та об'єктивність досудового розслідування, досягається значна процесуальна економія [22].

Висновок. Отже, правильно організована взаємодія правоохоронних органів містить у собі значні потенційні можливості щодо зменшення кількості нерозкритих злочинів, здійснення профілактичних заходів, підвищення ефективності правоохоронної діяльності в цілому [23, с. 97; 24]. Отже, взаємодія є обов'язковою категорією для успішного здійснення будь-якої спільної діяльності.

Таким чином, підводячи підсумок нашого дослідження, можна констатувати, що необхідно: проводити сумісний аналіз оперативної обстановки з послідовним інформуванням суб'єктів взаємодії один одного з метою прийняття своєчасних рішень щодо ефективної протидії найбільш резонансним злочинам і розшуку злочинців; – організовувати наукові конференції, круглі столи, семінари з метою висвітлення на науковій основі проблем, які трапляються натеper із питання взаємодії між правоохоронними органами під час розслідування колабораційної діяльності, і підготувати на цій основі методичних рекомендацій з удосконалення питання для практичних працівників; взаємне використання можливостей правоохоронних органів для підвищення професійної кваліфікації працівників, а особливо створення спеціальних курсів у рамках перепідготовки й підвищення кваліфікації працівників слідчих органів та оперативних підрозділів Національної поліції України (МВС), СБУ, прокуратури тощо [24].

ЛІТЕРАТУРА

1. Шаповалова А. О., Немировська П. В. Особливості досудового розслідування колабораційної діяльності. The XVII International Scientific and Practical Conference «Modern problems of the environment, youth and the new generation», April 29 - May 01, 2024, Zagreb, Croatia. URL: <http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/23532/1/MODERN-PROBLEMS-OF-THE-ENVIRONMENT-YOUTH-AND-THE-NEW-GENERATION.pdf#page=203>.
2. Kishchak B. I. Features of proving crimes related to collaborative activities. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2023. № (37). pp. 56-61. URL: <https://nzlubb.org.ua/index.php/journal/article/view/779>.
3. Баладіга С. П. Колабораційна діяльність як одна із форм державної зради: сутність та проблематика нового злочину. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 5. 2023. URL: http://www.apnl.dnu.in.ua/5_2023/5_2023.pdf#page=109
4. Скічко І. А., Курилін І. Р., Батраченко Т. С. Проблематика взаємодії слідчого з оперативними підрозділами та іншими суб'єктами під час розслідування колабораційної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 385-388. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2023/93.pdf.
5. Дудніков А. Л. Проблеми взаємодії правоохоронних і контролюючих органів при розслідуванні корисливих злочинів. *Проблеми законності*. 2012. Вип. 52. С. 137.
6. Бойко О. П., Кобзар О. Ф., Рогальська В. В., Черняк Н. П. Організація взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування: навч. посіб. Дніпро: ДДУВС, 2017. 84 с.
7. Севрук В. Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика: моно-графія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 1092 с.
8. Шелітько В. Ю. Криміналістика: енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / за ред. В. Я. Тація. Харків: Право, 2001. 560 с.
9. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп. ред.: В. В. Коваленко, Є. М. Моїсєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Т. 6. Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). Київ: Атіка, 2009. С. 84.
10. Михайличенко А. О. Взаємодія з оперативними підрозділами та правоохоронними органами. *Науковий вісник Львівського юридичного інституту МВС України*. 2004. № 1. С. 26-32.
11. Бондар Г. Ю. Правове забезпечення взаємодії слідчих правоохоронних відомств у кримінальному судочинстві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2004. С. 46-48.
12. Колесник В. А. Криміналістична тактика в забезпеченні діяльності оперативних та слідчих підрозділів СБ України з виявлення й розкриття злочинів: монографія. Київ: Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2011. Ч. 2. С. 121;
13. Юхно О. О. Актуальні аспекти взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ при запобіганні, припиненні та розкритті злочинів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2009. № 4. С. 32-36.

14. Абламський С. Є., Юхно О. О., Лук'яненко Ю. В. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень: навч. посіб. / за заг. ред. доктора юрид. наук, проф. О. О. Юхна. Харків. 2017. С. 24.
15. Стратонов В. М., Захарченко О. В. Загальні положення взаємодії слідчого з органом дізнання в процесі розшуку та встановлення місця знаходження обвинуваченого. *Форум права*. 2011. № 1. С. 983.
16. Романов М. Ю. Теоретичні та практичні основи формування методики досудового розслідування незаконного перешкодження організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій : монографія / Донецький держ. ун-т внутр. справ. Київ : 7БЦ, 2022. 312 с.
17. Криміналістика : підручник : у 2 т. / [В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін.] ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. Т. 2. 328 с.
18. Севрук В. Г. Взаємодія оперативних підрозділів з іншими органами Національної поліції України під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі. *Юридичний бюлетень*. 2021. № 19. С. 165–172.
19. Організація взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування: навч. посібник / О. П. Бойко, О. Ф. Кобзар, В. В. Рогальська, Н. П. Черняк. Дніпро: ДДУВС, 2017. 84 с.
20. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник для вищ. закл. освіти. Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2002. 336 с.
21. Патик А. А. Взаємодія слідчих та оперативно-розшукових підрозділів при розкритті та розслідуванні майнових злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 233 с.
22. Єрьоменко І. Взаємодія прокурора та слідчого у кримінальному провадженні: підстави, форми та принципи. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019. Mai. С. 157–160. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/3/part_1/35.pdf.
23. Хараберюш О.І. Особливості взаємодії оперативних підрозділів правоохоронних органів України щодо протидії організованим злочинним угрупованням у сфері нелегальної міграції. *Право і Безпека*. 2006. Т. 5. № 5. С. 97–100.
24. Севрук В. Г. Взаємодія органів Національної поліції України з іншими підрозділами правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами й злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. 2021. Вип. 91. С. 186–197. DOI: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i91.3248>.